

Голові спеціалізованої вченої ради
ID 7766
Запорізького національного
університету
доктору наук з державного
управління, професору
БІКУЛОВУ Даміру Тагіровичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри
філософії, публічного управління та соціальної роботи Запорізького
національного університету

ЗАЇКИ Олени Вікторівни

на дисертацію **АКУЛИ Катерини Юріївни** на тему «Участь громади в
муніципальному управлінні», представлену до публічного захисту на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертації К.Ю. Акули присвячена дослідженню участі громади в муніципальному управлінні. Зазначена тема відзначається високим рівнем актуальності з огляду на потребу розвитку місцевого самоврядування як дієвої інституціональної форми згуртування територіальних громад, ефективного вирішення місцевих питань, зокрема, в екстремальних умовах воєнного стану.

Одна з ключових передумов поступального руху у цьому напрямі – пошук та впровадження механізмів партисипативної демократії, забезпечення активної безпосередньої участі громадян у вирішенні питань, які мають значення для територіальної громади та впливають на якість життя всіх її членів. Відповідно актуалізується представлена у дисертації спроба дослідження як традиційних, так і інноваційних механізмів, інструментів розширення участі громадян у публічно-управлінських процесах, зокрема через механізми місцевих референдумів, загальних зборів, участі у місцевих ініціативах, залученості до формування бюджету участі та ін.

Дисертація К.Ю. Акули відповідає завданню з імплементації стандартів ЄС та кращих європейських практик щодо гарантування реальної участі громади у муніципальному управлінні, створення сукупності умов для активізації територіальних форм громадянської самоорганізації населення. Проведене дослідження враховує євроінтеграційний вектор, зокрема, за допомогою порівняльного аналізу відповідного досвіду України та європейських держав у сфері муніципального управління, формування механізмів медіації, адвокації, нових форм співпраці та налагодження діалогу між муніципальною владою та громадою, які б приносили спільний корисний результат.

Актуальність дослідження різноманітних форм участі громади в муніципальному управлінні інтенсифікується в контексті пошуку відповідей на інші виклики, що постають перед сучасним муніципальним управлінням. Насамперед, йдеться про необхідність покращення якості життя членів територіальної громади як наслідок різнобічного аналізу ситуації та досвіду всіх її членів, що дозволяє приймати збалансовані та обгрунтовані муніципальні рішення; зростання соціальної згуртованості за рахунок зміцнення зв'язків між членами громади; зростання довіри до місцевої влади; підвищення відповідальності та розгляд майбутнього для громади як результату спільної праці і формування відчуття причетності до результату; підвищення політичної обізнаності та активності громадян, що є важливим для функціонування здорового суспільства; залучення всіх груп населення до участі у роботі муніципальної влади.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота К.Ю. Акули має зв'язок з науково дослідною роботою кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи «Публічно-управлінські механізми розвитку соціальної держави» (реєстраційний номер 0123U103000).

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота є чітко структурованою та містить вступ, три розділи, висновки та список використаної літератури. У вступі послідовно обгрунтовані та зазначені актуальність роботи, її об'єкт та предмет, мета та завдання, сформульовані пункти наукової новизни роботи (7 позиції). Мета і завдання дослідження узгоджуються з обраною темою. Усі поставлені завдання розкриті послідовно й ґрунтовно.

Перший розділ роботи присвячений питанням історичної генези участі громади в муніципальному управлінні та розкривається автором як процес переходу від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних відносин. У розділі автором сформульовані визначення базових понять роботи, а також обгрунтовано її методологічну базу, серед якої особливої уваги, на нашу думку, заслуговує компаративний підхід.

Другий розділ роботи торкається питання визначення характеристик української моделі муніципального управління та її зв'язку з континентальною, англо-саксонською та іберійською моделями. Автор детально аналізує міжнародну нормативно-правову базу залучення громади до муніципального управління, зокрема механізми її використання у країнах ЄС, глибоко спираючись на досвід ФРН. В якості інституціональних засад участі громади в муніципальному управлінні розглянуті такі критерії як: нормативна база, яка визначає розподіл повноважень між державою та органами місцевого самоврядування; рівень самоорганізації громади; фінансові гарантії та особливості бюджетної системи; громадський контроль; міжмуніципальна кооперація та зворотний зв'язок «муніципальна влада – громада». Автором здійснено аналіз ефективності використання місцевого референдуму як форми участі громади в муніципальному управлінні, звернень громадян, місцевих ініціатив, громадських слухань, громадського бюджету.

У третьому розділі роботи сформовані засади проведення соціальної рекогносцировки громади, запропоновані інноваційні форми партисипації громади в процесі муніципального управління. Автором глибоко проаналізовані методики та підходи, використовувані громадами України: впровадження проєктного підходу, стратегічного планування, учасницького проєктування, налагодження взаємодії зі стейкхолдерами, методів оцінки людського капіталу громади, створення її профілю, затвердження Стратегії розвитку. Визначено, що українська практика відзначається обмеженою кількістю процедур залучення громади до співпраці та помірним рівнем активності її членів, що визначає потребу у розширенні їх кількості та пошуку нових форм взаємодії. На основі результатів авторського дослідження обґрунтовано, що процес імплементації європейських стандартів взаємодії громади та муніципальної влади як джерела вдосконалення процесу муніципального розвитку має включати в себе низовий рівень як фундаментальний.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі представлені пункти наукової новизни, які автор виносить на захист. Зокрема, вони стосуються наступних позицій:

1) вперше запропоновано концептуальну схему інституціональної участі громади у муніципальному управлінні в Україні, яка представлена блоками механізмів прямої участі громади, представництва, консультативних органів, зовнішніх впливів, індикаторів успішності та бар'єрів взаємодії, а також імплементацію в Україні досвіду німецького *verein* як форми самоорганізації населення, яка базується на ціннісному відношенні та служінні соціальному благу, щільних горизонтальних зв'язках у спільноті та регулярній взаємодії з муніципальною владою;

2) удосконалені дефініції: поняття «громади», в змісті якого врахований взаємозв'язок об'єктивних та суб'єктивних складових життєдіяльності локальних територіальних спільностей як цілісних утворень; поняття «муніципальне управління», розуміння змісту якого збагачено встановленням особливого суб'єкт-суб'єктного характеру взаємозв'язку між органами місцевої влади та громадою;

3) здобули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади дослідження участі громади в муніципальному управлінні як діалогового процесу; дослідження механізму взаємодії муніципальної влади та громади в процесі реалізації цілей сталого розвитку; вивчення специфіки взаємодії громади та муніципальної влади в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Представлена до захисту дисертаційна робота не містить ознак фабрикації, фальсифікації чи плагіату, всі використані автором джерела в процесі написання роботи мають відповідні посилання на авторські наукові розробки.

Повнота викладу основних положень дисертації та її результатів в опублікованих працях. Результати наукового пошуку автора викладені у фахових публікаціях. Це 10 одноосібних публікацій, з яких 4 – у

спеціалізованих фахових виданнях України, 1 стаття опублікована у міжнародному науковому періодичному виданні з напрямку підготовки дисертаційного дослідження. Апробація результатів здійснена на 5 науково-практичних конференціях (міжнародних та всеукраїнських). Наукові праці здобувачка виконані на високому науковому рівні, описані в статтях положення є зрозумілими та структуровані.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення запропонованих автором результатів полягає у такому: проведення на систематичній основі аналізу досвіду країн світу, зокрема ЄС, щодо питань залучення громади до муніципального управління; проведення регулярних моніторингів громадської думки, які дозволяють отримати інформацію щодо оцінки громадою дій муніципальної влади в конкретний проміжок часу; пошук нових форм взаємодії та налагодження діалогу між громадою та місцевою владою; сприяння розвитку форм самоорганізації населення, які дозволять оперативно вирішувати місцеві питання на низовому рівні, сприяючи реалізації принципу субсидіарності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Представлена на захист робота К.Ю. Акули дозволяє зробити висновок про те, що вона є авторською науковою працею, самостійним теоретико-прикладним дослідженням, яке стосується актуального питання для галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дисертаційного дослідження та представлена вступом, трьома розділами, висновками та списком використаних джерел. Обсяг роботи складає 210 сторінок друкованого тексту, з яких 183 сторінки – основний текст роботи, 27 сторінок використаних джерел (255 позицій), 7 таблиць, 1 рисунку та чотирьох додатків. Технічне оформлення роботи відповідає встановленим вимогам.

Запропоновані в роботі автором висновки та рекомендації базуються на аналізі теоретичних положень, які є визнаними науковою спільнотою, та спираються як на аналіз здобутків українських дослідників, так і на напрацювання іноземних фахівців. Прикладний аспект роботи засвідчений довідкою про впровадження, яка додається до дисертації та видана Районною адміністрацією Запорізької міської ради по Олександрівському району (м. Запоріжжя, №155 від 03.05.2024 року). Зазначене вище свідчить про достатню обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження К.Ю.Акули.

Дискусійні положення та рекомендації щодо змісту дисертаційної роботи. Загальна оцінка дисертаційної роботи позитивна. Проте, на нашу думку, робота містить деякі дискусійні моменти, які потребують уточнення:

1. У першому розділі роботи у дефініції муніципального управління (с. 47) автором зазначене, що муніципальне управління визначено як закріплену законодавством практику реалізації місцевою владою покладених на неї зобов'язань щодо керування територією, яка проводиться у співпраці з громадою та реалізує суб'єкт-суб'єктні відносини. У зв'язку з цим виникає

питання – а якими є критерії саме ефективної та результативної співпраці та інструментів її вимірювання.

2. У другому розділі автор розглядає різні моделі місцевого самоврядування та зокрема торкається питань фінансових гарантій муніципального управління та бюджету участі (с.108-109). Досвід якої країни, на вашу думку, було б доцільно імплементувати в Україні у цьому питанні.

3. У 3 розділі роботи (зокрема с.146, с.177) автор торкається питання довіри до місцевої влади та зазначає, що довіра до органів місцевої влади у порівнянні з органами державної влади в Україні є достатньо високою, що визначається ним як потенціал до розвитку, який потребує актуалізації. Але разом з цим, за результатами авторського дослідження зазначено, що довіра до місцевої влади є скоріше помірною. Було б цікаво почути думку автора щодо того, у який спосіб можна збільшити рівень довіри громади до місцевої влади в Україні.

Висловлені зауваження та рекомендації не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, спрямованої на вирішення актуальних завдань у сфері публічного управління та адміністрування.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Отже, дисертаційна робота К.Ю. Акули «Участь громади в муніципальному управлінні» є самостійною, завершеною науковою працею, яка стосується актуальних питань для розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Представлена до захисту робота відповідає Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку про присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» №44 від 12.01.2022 р., а її автор – Акула Катерина Юріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри філософії, публічного управління
та соціальної роботи
Запорізького національного університету

Олена ЗАЙКА